

Om at virke i det skjulte

Jesu brødre sagde engang til ham: »der er jo ingen, der virker i det skjulte, når han selv ønsker at være offentlig kendt. Når du gør disse gerninger, så vis dig for verden« (Johs. 7,4). Og så følger evangelisten til: »Thi ikke engang hans brødre troede på ham« (vers 5). De ord, de udtalte, var altså et udtryk for dyb vantro.

Vis dig for verden

Vantroen mener, at verden er interesseret i det guddommelige, og at det derfor gælder om at vise den, hvilke mægtige ting Gud kan præstere, så skal den nok lade sig overbevise. Jo flere vældige ting, man kan vise verden i Guds navn, des bedre.

Denne tankegang er lige så almindelig i dag som på Jesu tid. Den er også lige så meget et udtryk for vantro i dag, som den var i hans dage.

Derfor ønsker man, at menigheden skal vise sig for verden, d.v.s. opgive at virke i det skjulte.

Det lyder umiddelbart rigtigt. I dag har menigheden muligheder for at vise sig for verden som aldrig før. De tekniske hjælpemidler gør det muligt at blive kendt af alverden – hvorfor så ikke straks gøre brug af så store muligheder?

Jesu sagde to ting herom; *først*, at for ham var tiden endnu ikke kommet, *der-næst*, at verden hadede ham, fordi han vidnede om den, at dens gerninger var onde (Johs. 7,6 og 7). Disse to ting er altså afgørende for, hvornår og hvorledes Jesus ville vise sig for verden.

Hvornår?

»For mig er tiden endnu ikke kommet; men for jer er tiden altid for hånden« (vers 6). Medens mennesket som sådant altid kan gøre, hvad der i hans øjne fører til fremgang, handler Guds søn helt anderledes; han bier på, at Gud siger til ham: »Nu er tiden kommet, da du skal træde frem!« Så længe den time ikke er kommet, forholder han sig stille og forspilder dermed i menneskenes øjne en mængde gode muligheder.

Det hænger sammen med, at Guds tanker og veje er himmelhøjt over menneskenes. Når menneskene tænker: »Her er en glimrende mulighed til at få fremgang,« så griber de straks chancen – opnår fremgang – men udretter intet af evigheds betydning. Deres tanke er for lav for Gud, thi den er kødelig.

Vor Herre Jesus derimod tænker som Gud; derfor anser han ikke det, som menneskene betragter som fremgang, for virkelig fremgang; fremgang i hans øjne består i, at Guds Ånd kommer til at virke –

men det gør den naturligvis ikke, hvor kødets tanker og veje er fremherskende.

Derfor gør Jesus sig helt afhængig af Faderen og handler ikke, fordi menneskene i deres vantro vil overbevise ham om, at nu har han alle tiders chance til at udrette noget stort (stort i deres øjne); han bier på et vink af sin Faders hånd, og før det gives ham, forholder han sig stille.

Det, der i menneskers øjne er det belejlige øjeblik, er ikke uden videre også det belejlige øjeblik i Guds bedømmelse.

Hvordan?

Herren træder frem på en måde, der får verden til at hade ham. Han opgiver nemlig aldrig sin hellighed og renhed – og dermed vidner han om, at verdens gerninger er onde (også når de er allermost fremgangsrige).

Kun ved at vise sig for verden på den måde kan han frelse verden.

Det kulminerede, da han på Golgata viste sig for hele verden. Da var hans tid til at vise sig kommet i fuldeste mening. Der vidnede han om, at alle dens gerninger er onde, og der ramte verdens samlede had ham i hele dets dæmoniske vælde.

Da han trådte frem, var det altså på en i eet og alt anderledes måde, end når mennesker træder frem for at udrette eller opnå noget. Da han viste sig for verden på Golgatas kors, var det mere skjult for dem end nogensinde, at han er verdens Herre og verdens Frelser.

Her er ikke tale om nogen direkte meddelelse, som enhver kan forstå. Han havde sagt og altså direkte meddelt: »Jeg er Guds søn«, og over hans kors hang den direkte meddelelse: »Jesus af Nazaret, jødernes kong«, og begge disse direkte meddelelser var absolut sande, men enhver, der så ham hænge udspilet på forbryderkorset i ubeskrivelig skam og lidelse, kunne ikke se andet, end at den direkte meddelelse var løgn. Hvad var det, der fattedes dem? *Troens åbenbaring!*

Troen

Evangelisten føjede som nævnt til, at ikke engang hans brødre troede på ham (Johs. 7,5). Hvis de havde troet på ham, d.v.s. virkelig kendt ham, da havde de ikke opfordret ham til at vise sig for verden for på den måde at overbevise verden og vinde den for sig.

Da havde de, om end ikke fuldt ud forstået, så dog *anet*, at Herren altid i dybeste forstand må virke i det skjulte, hvis han skal vække troen.

Menneskets *forstand* kan aldrig umiddelbart begribe, at Jesus er Guds søn, ver-

dens Herre, Dommer og Frelser. *Følelsen* kan heller ikke gribe det og slet ikke fastholde det, thi følelsen vil nyde, og her er ikke meget for følelsen umiddelbart at nyde. *Erfaringen* kan heller ikke forstå det, thi det strider ofte mod et menneskes erfaring, at Kristus er Herren; han griber jo ikke ind. Men når hverken forstanden, følelsen eller erfaringen kan overbevises, hvordan kan et menneske så overhovedet virkelig få fat i, at her er Guds søn, her er min Herre og Frelser? Og når så tilmed (som Ordet siger) mennesket af natur er Guds *ffjende*, hvordan kan det da blive overbevist og vundet af Herren?

Ville det ikke hjælpe, om Herren rigtigt viste sig for verden og f. eks. lod Lazarus opstå fra de døde og derefter lod ham gå på bølgerne? Det mener alle de, der ikke tror på Herren, men det afviser Herren selv; han tror altså ikke på den fremgangsmåde – og når han ikke tror på den og ikke anbefaler den, mon den så er virksom?

Det er muligt, at samtlige aviser ville skrive om et sådant under, og at Lazarus ville blive vist i fjernsynet vandrende på bølgerne – det ville vække en vældig sensation – det ville være dagens samtaleemne – men det ville ikke føre til tro, kun til overtro. Forstanden ville stadig have sine tvivl, følelsen ville først begejstres, derefter afmattes, og erfaringen ville stritte imod og sige: »Ja, men jeg kan jo ikke gå på vandet,« og det hele ville ende i ingenting andet end en mærkelig hændelse.

Nej, Herren viser sig stadig ikke for verden, thi han vil frelse den ved at skaffe plads for troen. Derfor træder han tilbage for forstandens, følelsens og erfaringens områder og berører menneskets *samvittighed*, der bor i det skjulte; han tager i Ånden synderen med ud til Golgata og viser ham sin egen hellighed, sagtmødighed og bundløse kærlighed; så sker det, at synderen bryder sammen under overbevisningen om sin lige så bundløse syndighed og skyld, og når et menneske bryder sammen, da kan det høre, hvad det ellers var døvt for – i den sønderbrudte ånd råder hverken forstanden, følelsen eller erfaringerne, men Herren! Da skabes troen som ved et åbenbaringsunder, og den frelste synder udbryder: »Min Herre og min Gud!«

Så er det da menighedens hellige opgave ikke at råbe med på vantroens råb: »Vis dig for verden – virk ikke i det skjulte – du ønsker jo at blive kendt!« men at gøre sig til eet med Herren og virke på samme, for verden uforståelige, måde som han; da vil verden hade os, som den hadede ham, og Herren vil vende menneskers

rasen til pris for sit navn. Det gjorde han på sit kors; menigheden er ikke kaldet til

at virke på nogen anden måde end hans, d.v.s. korsets vej og korsets ord.

Troværdigt

Paulus sluttede sin forkyndelse på *Areopagus* i Athen med disse ord: »Gud har fastsat en dag, da han vil dømme jorderig med retfærdighed ved en mand, som han har bestemt dertil, og det har han gjort troværdigt for alle ved at lade ham opstå fra de døde« (Ap. G. 17,31). Men det, som Paulus anså for troværdigt for alle, blev afvist af de fleste som utroværdigt, thi da de hørte om opstandelse fra de døde, spottede nogle, og der var kun nogle få, der sluttede sig til ham og kom til troen.

Dommens dag

Gud har fastsat en dag, da han vil dømme jorderig. Den dag tales der ofte om både i Det gamle og i det nye Testamente; den dag kommer ingen udenom.

»Da sættes retten« – så højtideligt forkyndes det i Daniel 7,26. Man hører det juridiske sprog: »Retten er sat!« Da afsiges den inappellable dom over ethvert menneske. Fårene skilles fra bukkene, dommen kan ikke ændres. Der bliver ingen mulighed for sagens genoptagelse. Alle kendsgerninger – selv de, der var skjult i mørket – ligger fremme i den åbne dag foran Dommeren, og der vil aldrig i evighed komme noget nyt frem, der kunne begrunde, at sagen blev genoptaget til ny behandling.

Dommeren er en mand, som Gud har bestemt dertil, altså et menneske, der kender menneskelivets vilkår, en, der selv er prøvet i alt, en, for hvem ingen fristelse og ingen lidelse er noget ukendt. Gud har overladt al dom til Menneskesønnen, den hårdt prøvede, der bestod enhver prøve, endog prøven i Getsemane og på Golgata.

Han vil dømme med retfærdighed.

Retfærdighed

Der er intet ord, der kan gøre et menneske mere forskrækket end ordet *retfærdighed*. Hver gang *Martin Luther* stødte på det som munk, var han i vande, thi han vidste jo, at han skulle elske Gud af hele sit hjerte og hele sin sjæl og sin næste som sig selv, men hvor meget han end vred på sin sjæl for at få den til at elske Gud, så oplevede han dog altid, at han elskede sig selv højest; når han fastede og spægede sit legeme, når han bekendte sine synder, når han indviede sit liv til Gud, da var det alt sammen dog dybest set i egen interesse af frygt for dommen og ikke af kærlighed til Gud. Så forsøgte han om igen – bekendte atter sine synder, men frygtede i næste

øjeblik for, at han ikke havde bekendt dem tilstrækkeligt grundigt og ærligt – begyndte atter forfra – og oplevede hele tiden, at han ikke elskede Gud af hele sit hjerte, og at alt, hvad han gjorde, var selvoptaget, ja selvisk – intet kunne bestå i dommen, thi intet var et udslag af, at han elskede Gud af hele sit hjerte og over alle ting.

Skulle Gud dømme ham med retfærdighed, da blev det en tilintetgørende dom, en forkastelsens dom til straf. Derfor kom det så vidt med ham, at han hadede begrebet retfærdighed og frygtede den mere end alt andet. Hvis Gud ville dømme ham med retfærdighed, da beroede alt jo på, at han kunne fremstå for ham som retfærdig, og det vidste Luther, at det kunne han ikke, hvor meget han end stræbte derefter. Vel var han menneskelig talt retfærdig, og vel havde han sat mere ind på at øve retfærdighed for Gud end de allerfleste, men han kendte Gud så godt, at han vidste, at al hans menneskelige retfærdighed i Guds øjne var som et besmittet klædebon. I Guds lys bestod hans retfærdighed ikke et eneste øjeblik.

I denne samvittighedsnød var det, hans øjne blev åbnet, så han så, at den retfærdighed, der består i dommen, ikke er den, mennesket kommer til Gud med, men den, Gud kommer til mennesket med i vor Herre Jesus Kristus. Der er i evangeliet tale om Guds retfærdighed, nemlig at han er retfærdig, når han retfærdiggør enhver, der tyer til Herren Jesus og påkalder ham som Herre og Frelser. Da iklædes synderen den guddommelige fuldkomne retfærdighed og kan se dommen i møde med frimodighed, thi Dommeren, der skal dømme ham, er blevet hans retfærdighed – hvordan skulle Dommeren da kunne dømme ham – umuligt! – han kommer i virkeligheden slet ikke for dommen!

Men hvor et menneske møder frem for dommen uden Guds retfærdighed, kun med sin egen, da bliver dommen forfærdelig – da lyder der gråd og jamren og megen tænderskæren.

Dommeren lod jo dommen over al verdens synd og brøde ramme sig, gik ind under Guds hellige harme og tog straffen på sig – men den, der ikke vil vide heraf, må selv bære straffen for sin synd i tanke, ord, handling og undladelse – og som straffen på Golgata var forfærdelig, forbliver straffen over utilgivet synd forfærdelig.

Troværdigt

At Gud vil dømme jorderig ved denne mand, har han i følge Paulus gjort troværdigt for alle ved at lade ham opstå fra de døde.

Ved første øjekast er det mærkeligt, at Paulus taler således. Han havde jo i en stor del af sit liv ikke troet det, men hadet Jesus af Nazaret. Og athenerne rystede på hovedet ad talen om opstandelse fra de døde; det var i deres øren alt andet end troværdigt.

Ikke desto mindre hævder apostelen, at Gud har gjort det troværdigt for alle, netop ved at lade Jesus opstå fra de døde. Vi må lytte nærmere til, hvad han hævder; han siger ikke, at Gud har *bevist* det, men at han har gjort det *troværdigt*.

Gud forelægger aldrig menneskene beviser, hverken for sin eksistens eller for sit evangelium; man kan sige, at Gud ikke ville være Gud, hvis han skulle bevise sig overfor menneskene; da var menneskeforstanden gjort til højeste instans og dermed til noget i retning af guddommelig. Nej, Gud er ikke til eksamen hos den faldne menneskehed og skal ikke bestå nogen prøve ved noget eksamensbord, den faldne menneskeforstand kan stille op.

Han har handlet sådan, at det er *skjult* for menneskets fornuft; det gælder ikke mindst hans allerstørste gerninger på Golgatas kors og i Jesu Kristi opstandelse fra de døde; men at det er *skjult* for forstanden er alt andet end ensbetydende med, at det også er *utroværdigt*, tværtimod – om noget er *troværdigt* og *fuld modtagelse værd*, så er det netop Jesu død for vore synders skyld og hans opstandelse for vor retfærdiggørelses skyld!

Det er troværdigt for alle, hvilket imidlertid ikke er ensbetydende med, at alle vil tro det. Det hænger sammen med, at skønt det er det mest troværdige af alt, elsker mange løgnen mere end sandheden, derfor vil de ikke tro det.

Hvad kan dog være mere troværdigt end Guds mægtige gerninger til vor frelse? Hvad kan være mere troværdigt, end at således elskede Gud verden, at han gav sin Søn, den elskede, for at enhver, som tror på ham, ikke skal fortabes, men have det evige liv?

Så kan vi se dommen frimodigt i møde – og så vil denne frigørende tro virke så befriende i vor samvittighed, at vi – besejrede af Guds kærlighed til os i Kristus

Jesus – løber hans buds veje med glæde, indtil han kommer.

Burchard von Hirschheydt

Burchard blev født den 14. august 1966, et par måneder før vor søn Aksel. Hans forældre var flygtninge fra Riga af adelig herkomst. Han blev en af Aksels bedste venner; han boede i vort hjem, når han var i Danmark, og Aksel boede i hans hjem, når han var til møder i Tyskland. I januar omkom Burchard ved en forfærdelig ulykke i *Mellendorf*. Vi begravede ham den 24. januar dernede.

Hvorfor?

Det spørgsmål lød atter og atter. Han var så lovende, altid lys, altid spredende mildhed og glæde omkring sig. Ulykken var menneskelig talt meningsløs. Burchard var på vej hjem fra et møde i forsamlingen efter at have aflagt et besøg i et privat hjem. Han cyklede, som han skulle, på cykelstien og anede ingen fare.

Nogle unge, som vi ikke kender, fik den ide at køre om kap i deres biler; den ene mistede kontrollen over vognen, kom i slinger, ramte et træ mellem vejen og cykelstien og slog Burchard ihjel. En af de unge i vognen blev også dræbt, en ung pige svæver mellem liv og død og vil, hvis hun overlever, være invalid for resten af livet. Da den unge bilist så, hvad han havde forvoldet, gik han hjem og hængte sig.

Hvorfor, hvorfor? Jeg stillede spørgsmålet ved begravelsen og citerede derefter Amos 3,6 i den tyske oversættelse, der lyder således: »Mon der sker en ulykke i staden, uden at Gud skaber den?« Jeg citerede også profeten Esajas' ord om Herren; han er »lysets ophav og mørkets skaber, velfærds kilde og ulykkes skaber« (kap. 45,7) og Jesu ord om, at der falder ikke en spurv til jorden uden Guds vilje.

Hvorfor? Intet af disse ord tilfredsstiller forstanden, snarere vækker de forargelse. Man skal bestemt ikke citere dem som en, der selv forstår dem eller selv kan fastholde dem.

Alligevel er det de eneste ord, der kan kaste et lys ind i fortvivlelsens og forargelsens mørke – og det gjorde de ved Guds nåde. Burchards moder, der har gennemgået meget i sit strenge liv, stod med

et forklaret ansigt ved den åbne grav og sang med klar røst en herlig lovprisnings-salme, medens tårerne randt ned over hendes kinder.

Tre unge omvendte sig i dagene efter hans død, hele den lille by er berørt; den unge mand har talt stærkere gennem sin død end i sit korte jordeliv. Vi har alle fået andre perspektiver; de unge bliver aldrig de samme efter dette. Meget, der før var stort, er ikke så stort mere; vor Herres Jesu Kristi vilje med vort liv er blevet det store og altafgørende; vort livs mål er ikke dennesidigt, men hinsidigt.

Hvortil?

Hans fader havde ønsket, at ordene fra Esajas 55,6-9 skulle være de bærende ved begravelsen: »Søg HERREN, medens han findes, kald på ham den stund, han er nær! Den gudløse forlade sin vej, urettens mand sine tanker og vende sig til HERREN, at han må forbarme sig, til vor Gud, thi han er rund til at forlade. Thi mine tanker er ej eders, og eders veje ej mine, lyder det fra HERREN; nej, som himmelen er højere end jorden, er mine veje højere end eders og mine tanker højere end eders.«

Så meget forstod vi, at Herren kaldte på syndere; måske for sidste gang. Vi ved, der er grov synd i hans generation; nu er der kaldt på dem med hele evighedens alvor; stærkere kan Gud næppe kalde. Vi-dunderligt, at tre allerede har omvendt sig, men der er kaldt på flere, kaldt, så det har runget for deres øren, kaldt, så de er rystede i deres indre, kaldt, som Gud kun sjældent kalder, kaldt, fordi Gud måske ikke har haft andre muligheder at kalde dem på endnu engang.

Dog, ikke blot på dem, men på alle os, der kendte ham, har Gud kaldt og understreget med hele denne ulykkes vælde, at hver dag er en gave fra ham, at ingen dag er en selvfølge, og at det ved Guds nåde gælder om at leve ham til behag, så vi kan sige: »Når vi lever, lever vi for Herren; når vi dør, dør vi for ham« (2. Kor. 5,15).

Således har Gud brudt ind i vor tilvæ-

relse, måske især de unges, med tilværelsens dybeste alvor og myndighed. Et menneskelivs betydning ligger ikke i dets længde, men udelukkende i, at det tjener Guds frelsesplan.

Dødsdag er bedre end fødselsdag, siger Prædikeren (kap. 7,1). Burchard har i eet nu forladt denne faldne verden og set Herren selv; hele de usynlige tings overvældende herlighed omstråler ham. For ham var det såre meget bedre at bryde op og være sammen med Herren. Ingen kan forestille sig, hvor godt det er; det overgår al forstand og enhver fantasi. Hans glæde er nu fuldkommen. Herren har taget ham fra os, men han har ikke taget noget fra ham. Jesus sagde engang: »Hvis I elskede mig, ville I glæde jer over, at jeg går til Faderen.« Dog, hvem elsker så uselvisk, at der kun er glæde, når en elsket går bort for altid at være sammen med Herren. Jo, der var glæde – den sande dybe glæde blandet med smerten; jeg så den i hans moders rene ansigt.

Vi sagde: »På glædeligt gensyn!« ude ved graven. Efter begravelsen var der et samvær, hvor vi især talte om den kommende herlighed. Vi talte om den stund, der ikke kan være fjern, hvor vi alle er samlede hos Herren – *Abraham, Isak og Jakob, Brorson, Kierkegaard, Thyra*, vi kunne nævne navn efter navn – og medens vi talte om disse ting, var det, som om de næsten blev konkret virkelighed for os – og tænk, de er ikke ønskedrømme eller romantiske fantasifostre, men en del af det levende håb, vi er genfødte til ved vor Herres Jesu Kristi opstandelse fra de døde.

Indenfor nogle få dage var jeg med til en stor begravelse og en stor fest; i en vis forstand var det to meget store modsætninger, og dog oplevedes det ikke sådan, thi begge var gennemtrængt af Kristi nærvær, og begge dele hører med i Guds riges hemmeligheder.

Ved begge lejligheder så jeg *mange unge*. Jeg blev dybt taknemmelig. Gud udtager i enhver generation nogle til at tjene hans frelsesplan i deres slægtled.

Nyborg Strand

Næste måned åbnes der for indmeldelse til stævnet på *Nyborg Strand* fra 22. til 27. juli.

Det er 35 år, siden vi begyndte vore stævner på det dejlige sted. Vi havde en festgudstjeneste og en festmiddag derovre

den 26. januar i år, og medens jeg sad sammen med de mange venner fra nær og fjern, randt *Heibergs* vidunderlige digt

mig i hu:

De samle sig, lig underfulde drømme, de rige minder fra en svunden vår, og tankerne gik tilbage til det første stævne i 1951. Meget har forandret sig siden; det gælder både hotellet og os selv; hotellet er gennemmoderniseret – det vil jeg ikke sige, at vi er! – men vi er blevet rigere på erfaringer af mange slags.

Skønt alle stævnerne »kun« har drejet sig om Ordet, lovsangen, bønner og tilbødelsen, har ikke to af dem været ens. Hvad de har betydet, aner jeg ikke – dog eet ved jeg, thi det oplevede jeg så stærkt den 26. januar: de har bundet mange af os sammen i Herren med så stærke bånd, at vi græder med de grædende og glæder os med de glade. Gud har i sin nåde skabt et åndeligt fællesskab, der til dagligt udtrykker sig lokalt, men ved den årlige højtid på Nyborg Strand drager os sammen fra nær og fjern. Det er som noget i retning af israelitternes *festrejser*, når de drog op til de store højtider fra øst og vest, syd og nord.

Den 26. januar blev for mig indbegrebet af, hvad stævnerne på Nyborg Strand står for: festgudstjeneste og festmiddag – fællesskab i at ære Herren og glæde hverandre – alt velforberedt og dog frit – vær-

digt indhold uden forløren fromhed intet med stor, større, størst, thi vi er alle intet andet og intet mere end benådede syndere, og hvad den enkelte måtte have, har han fået, så ingen kan rose sig uden at afsløre sig selv som en dumrian.

Det kommende stævne vil som alle de andre ikke byde på andet, end hvad Gud altid byder på, og dog vil det blive noget nyt, så sandt det åndelige liv kun eksisterer i konstant fornyelse – man kan næsten sige *foryngelse*.

Hvert måltid vil vi gøre til et festmåltid og hvert møde til et fællesskab om Herren – hvad kan vi så ønske mere?

Jeg begyndte allerede i december at takke Gud og mennesker for alt det vidunderlige, de ville glæde mig med den 26. januar, men skønt jeg begyndte derpå så tidligt, blev jeg alligevel overvældet på selve dagen, thi jeg havde ikke kunnet forestille mig, at den skulle blive så velsignet, og at jeg skulle møde så ubeskrivelig en godhed.

Derfor er jeg endnu ikke blevet færdig med at undre mig og sige tak – og jeg bliver ikke færdig dermed foreløbig – disse linier bringer min dybe tak til alle dem, der kom til Nyborg, og til alle dem, der huskede mig og os i deres forbøn. Hvilken

rigdom at høre hjemme i Guds børns store familie!

Men jeg er også begyndt at sige tak for stævnet i juli, idet jeg forbereder det i bøn sammen med mange andre. Det vil også blive mere velsignet, end vi kan forestille os; sådan er Gud jo, og sådan handler han.

Den 26. januar var alle aldersklasser repræsenterede, mange gamle, mange unge, adskillige børn. Herligt, overmåde herligt! Da jeg så alle de unge, blev jeg ved kvalificeret godt mod, thi de vidner om, at Herren ikke begrænser sit virke til en bestemt generation, men suverænt udtager sig et helligt mandskab i hvert slægtled.

Der vil også komme mange gamle, mange unge og mange børn til stævnet i juli. Og hver eneste er en gave fra Gud til alle de andre; hver eneste betyder noget bestemt og har noget med sig, som vi andre velsignes af.

Lovsangen vil løfte sig til Guds ære, det er jo godt at lovsynge hans navn ved gry og hans pris ved kvæld. Vel mødt derovre, alle I dyrebare venner, kendte og ukendte, som beslutter jer til for første gang eller endnu engang at tage festrejsen til Nyborg. Nærmere enkeltheder om stævnet til april!

Specielt til de unge

Jeg har foran skrevet nogle ord om *Burchard* og havde særligt jer unge i mine tanker, da jeg skrev om ham. Da jeg mødte mange af jer på Nyborg Strand søndag den 26. januar, fik jeg lyst til at sige noget specielt til jer; det var der imidlertid ikke tid til derovre, derfor disse linier.

På Nyborg Strand fortalte jeg en smule om min ungdom, der i mange henseender var lettere end jeres, fordi verden dengang ikke var helt så forvirret og fortumlet som i dag.

Der var dengang flere mænd af åndeligt format i folkekirken, hvor jeg voksede op, og der var også flere mænd af format i det offentlige liv. En af dem var *Kaj Munk*, der jo var både præst, forfatter og folkefører.

Jeg skrev lidt om ham sidste gang og sagde, at jeg ikke kan bedømme, hvor stor han er som digter, og at jeg ikke synes, han var nogen benådet forkynder, men at jeg altid bliver betaget af hans uforfærdede ildhu og helhjertethed.

Lad mig citere lidt af ham:

»Sandheden er ikke noget for forsigtige folk. De skal ikke have sandhed, men sofa. Det er et meningsløst krav til kirken, at den skal være forsigtig. Var Kristus forsigtig? Var martyrerne forsigtige? Det bli-

ver ikke bedre her i Danmark, før det danske folk lærer af Kristi mod. Vort folk bliver ikke et folk, værdigt til livet, før det slipper af med sin ængstelse. Det er ved at dø af forsigtighed.«

Da man fra kirkeministeriets side bebrejdede ham, at han med sine udtalelser skadede forholdet til besættelsesmagten, svarede han: »Jeg skal herved tillade mig allerærbødigst at meddele det høje ministerium, at jeg agter ikke blot ikke at adlyde det, men at handle stik imod det. Det er bedre at skade Danmark i forholdet til Tyskland end i forholdet til den Herre Jesus. Vi præster er sat til at tale Ordet og ikke til at fortie det. At gå på akkord med uretten – det alene vil få de alvorligste følger for vort land og folk. Det har Kristus lært os. Her står jeg, jeg kan ikke anderledes. For det er ikke rådeligt for et menneske at handle imod sin samvittighed.«

Han skrev også et digt til kirkeminister *Fibiger*:

Hvad De aldrig forstår, hr. minister, skønt selv hos Dem et hjerte har hvælv: at et menneske hellere mister sit liv, end det mister sig selv. Ja, det regner De højest for en frase, og De vender Dem iskold bort;

thi for Dem har kun livet een fase: at spille klogt sine kort.

Åh, I kloge, hvor er I dog dumme, så enfoldigheden ad jer må le som om jorderig kun skulle rumme en macadamiseret chaussé. Det slår til på det flade at regne, og det tamme kan klares med kløgt; men vulkanernes trodsige egne har ministeren aldrig besøgt.

Det er muligt, at panden kan bæres i en luft, der er kølrig som sne. Jamen hjertet er skabt til at næres af en lue (som ingen kan se). Til kaptajn kan De selv Dem forfremme ved sejlads på et fersk ocean. Men Gud nåde Dem, går det i glemme, at det ender en dag med orkan!

Ja, smil De kun spodsk, hr. minister, og kald mig for pøbel og nar! Til *intelligens* jeg mig drister at vælge mit hjertes barbar. Nar er De, vil De livskilden kue, og så mene, det aldrig kan ske, at en dag slår vulkanen sin lue gennem alle betænkelsers sne.

Ak, De får det ret aldrig i ho'det,
ja, De kan det slet ikke forstå,
at rødt er i hjertet os blodet,
men hjernens celler kun grå.
Og aldrig blev Samson filister,
for sprænger han templets hvælv
for fjenden at knuse, minister,
om så han skal knuse sig selv.

*

I kan nok fornemme, at et digt som dette vakte mere i os end vor tids i mine øren underlige knækvers, og at vi følte, der var en røst i vort land, som var værd at høre på.

Når jeg citerer ham, er det, fordi han havde, hvad jeg savner så meget hos mig selv: uforfærdet *helhjertethed* for den sag, han stod for. Han vidste, han ville blive myrdet af nazisterne, og det blev han. Jeg glemmer aldrig, da jeg den 5. januar 1944 på forsiden af Kristeligt Dagblad så meddelelsen: *Kaj Munk fundet myrdet*.

I har lært vor Herre Jesus at kende; han har udtaget jer af jeres generation, for at I skal tjene hans frelsesplan i jeres slægtled. Om det bliver en kort tid som *Burchards* eller en lang tid, har han bestemt.

Hvad er betingelsen for at kunne tjene Herrens plan i jeres tid? Svaret er: *helhjertethed*. David var ikke fejlfri, men hans hjerte var helt med Herren, derfor forblev han manden efter Herrens hjerte.

Livets mål er ikke, som jeg har skrevet om *Burchard*, dennesidigt – det ligger i evigheden. Nogle af jer tjener allerede mange penge; væn jer fra jeres ungdom til at anvende dem, som Herren vil, at ikke de tager magten fra jer og binder jer til livsvaner, I ikke vil kunne bryde med.

Kaj Munk ironiserer over forsigtigheden. Den er ofte dræbende for troen og kærligheden; men man kan ikke sige, at forsigtighed altid er et udslag af kødelighed og trang til at undgå fare og tab; den kan også være et udslag af, at Guds Ånd holder igen; lad mig nævne et eksempel, som måske er eller bliver aktuelt for jer: *valget af ægtefælle* – her vil jeg absolut ikke anbefale uforsigtigheden, og det tror jeg, I forstår! Jeg ved af egen glad erfaring, hvad et lykkeligt ægteskab er – og jeg vover ikke at tænke på, hvad der var blevet af mig, hvis mine ægteskaber ikke havde været lykkelige, og jeg altså havde valgt en anden end den, Herren havde udset til mig – jeg var formentlig gået til grunde. Her anbefaler jeg jer derfor troens forsigtighed, så I allerede nu begynder at bede for jeres kommende ægtefælle (Herren kender hende/ham jo) og *bier på*, at Herren leder jer sammen.

Der er ikke mange ting, der er vigtige-

re for et folk, end at der findes hjem, hvor mand og hustru lever sammen til Guds ære, og børnene opdrages, så de kan blive Guds-mennesker fra ungdommen af. Antallet af sådanne hjem var større i min ungdom end i dag. Selv skylder jeg den slags hjem min frelse og første opfostring i troen. Jeg kan aldrig takke Gud nok for, at jeg gennem nogle af mine skolekammerater fik min gang i kristne hjem, hvor der rådede en høj åndelig og moralsk standard.

Hvis I ved Guds nåde er med til at skabe sådanne hjem, yder I vort folk en større tjeneste, end folket selv forstår. Da er I med til at bygge en mur til værn for folket. Hvert eneste hjem, hvor Guds-frygten råder, er en kraftkilde midt i folket. Bed derfor bevidst Gud om, at dette må lykkes jer ved hans nåde – vi ældre skal nok bede med! Det er vi i øvrigt allerede begyndt på!

Hvad jeres uddannelse angår, er det vigtigt, at I dygtiggør jer på det område, I skal virke, hvad enten I skal være håndværkere, sygeplejersker, akademikere eller noget tredie. En kristen har den forret, at han kan gøre sit arbejde som for Gud. Han kan kalde på Gud og bede om hjælp, når noget er svært, og Gud står ham bi. Han ved, hvilke evner og muligheder han har udrustet jer med; han ved også, hvad der fattes jer; han ved, hvad der falder jer let, og hvad der falder jer svært – og han elsker jer – han vil give jer alt, hvad I trænger til, om blot I holder jer til ham.

Der er ikke mange af jer, der skal være forkyndere, thi I skal ikke adskille jer fra Bibelens helte, og de var jo ikke forkyndere allesammen. *Abraham* holdt aldrig en prædiken, *Enok* heller ikke; *Josva* sagde ikke ret meget, *Kaleb* endnu mindre; *Amos* dyrkede morberfgen, og *Ruth* sankede aks på marken; jeg kunne nævne mange flere, men det behøves ikke, thi I ved selv, at få skal være forkyndere, men alle skal være vidner – ikke først og fremmest med ord, men med liv og handling.

Hverdagen bliver jeres største prøve. Bed derfor ved hver dags begyndelse Gud om nåde nok til at være tro i dag! Lad så hans Ord og Ånd styrke jer i jeres indre, så går resten af dagen, som den skal. Er dagen godt begyndt, så går den som regel også godt.

Gud har iblandt jer oprejst nogle, der går i spidsen, går foran. Følg dem! Gud har oprejst dem, fordi han vil velsigne jer rigt og velsigne vort folk gennem dem og jer.

Skulle noget gå galt, så bekend det straks. Gør hurtigt ethvert regnskab op med Gud og med mennesker. Jesu, Guds søns, blod renses fra al synd.

*

Hvis I ikke er blevet trætte af at høre på mig, vil jeg fortælle jer lidt om den kolossale ændring, der i dette århundrede er sket med vor civilisation, for at I kan forstå lidt af de tankebygninger, som menneskeheden er lukket inde i, og som man også på mangfoldige måder vil forsøge at spærre jer inde i.

Forandringen, der er foregået i menneskehedens syn på tilværelsen, er så enorm, at den bedst kan karakteriseres som et *skred*. Skulle jeg kortest muligt udtrykke, hvori forandringen eller skredet består, vil jeg sige, at *det absolutte på alle områder er erstattet af det relative*.

Indenfor naturvidenskaben har *Einsteins* relativitetsteori afløst det verdensbillede, Newton opstillede med rum og tid som absolutte størrelser. En længde forblev i følge ham altid den samme længde, men det har Einstein påvist, at det gør den ikke. Hans relativitetsteori er efterprøvet af forskningen og fundet uangribelig. Det forholder sig ikke, som Newton siger; det må suppleres med, hvad Einstein har opdaget. *Niels Bohr* førte forskningen videre, og det synes nu, som om universet er uberegneligt, idet alt ikke følger den årsags-virknings proces, som vi bedst forstår.

De videnskaber (hvis man kan kalde dem det), der beskæftiger sig med *mennesket* og med *samfundet*, lider af store videnskabelige mangler. Psykoanalysen kan i virkeligheden ikke efterprøves; af dens »resultater« kan der derfor aldrig udtrages generelle »sandheder«. Men det er alligevel, hvad man har gjort – til ubodeligt forvær for civilisationen. Man har udtaget den »sandhed«, at der gives intet absolut ansvar. Intet menneske kan siges at bære et absolut ansvar! Der eksisterer nemlig ingen Gud. Tanken på Gud er kun opstået, fordi mennesket har så meget, som det ikke kan klare. Afskaffer man derfor tanken på Gud og analyserer man mennesket (ikke mindst dets drømme), da ser man, at mennesket er behersket af naturlige drifter, og at talen om et absolut ansvar er meningsløs!

Den marxistiske samfunds-»videnskab«, der i øvrigt gjorde sig gældende før *Freud* og psykoanalysen, gør også op med tanken på Gud og hævder med al en falsk og forløren »videnskabs« pathos, at alt, derunder religionen, kulturen, forholdet mellem de to køn, styres ene og alene af de økonomiske kræfter. Det er naturligvis helt umuligt gennem videnskabelige eksperimenter at efterprøve, om teorien holder stik; her er i virkeligheden slet ikke tale om videnskab i eksakt betydning, men kun om postulater.

Alt dette, som altså aldeles ikke er videnskab, var imidlertid »gefundenes fresen« for mangfoldige *kunstnere*, ikke mindst *forfattere*. De allerfleste forfattere er uhyre uoriginale – de skal have noget stof leveret af andre, helst noget nyt, sensationelt og opsigtsvækkende – og her i psykoanalysens »resultater« og marxismens historiesyn var alt, hvad de kunne ønske sig – det absolutte eksisterer ikke, ergo kan man boltre sig i sexulivet, som man vil, i ægteskabet eller uægteskabet, i enhver form for opløsning – her er ingen ende på mulighederne, hvilket da også har vist sig – der findes ikke den perversitet, forbrydelse eller anomalitet, som ikke har »kunstnerisk« interesse, ja sågar samfundsmæssig interesse – der findes ikke den blottelse af ånd, sjæl eller legeme, der ikke kan underbygges med gode grunde og forsvares som »interessant« eller »kunstnerisk nyskabende«.

Det absolutte eksisterer ikke – alt er relativt – det er civilisationens hidtidige lavpunkt, bibragt i videnskabens og kunstens navn!

Det møder jer overalt, ikke mindst i skolerne og på læreanstalterne. Dermed gives der heller ikke længere nogen ydre form, der er almindelig gyldig. Hvis du vil ligge med fødderne oppe på katedret, medens din professor søger at holde forelæsning, hvorfor så ikke? Den ene form kan da være lige så god som den anden. Hvem kan indvende noget herimod?

Det påvirker også sproget. Det er ikke noget absolut, tværtimod, enhver kan udtrykke sig, som han nu kan – det er aldeles ligegyldigt, om det er korrekt dansk eller ej, thi der er nemlig ikke noget, der hedder korrekt dansk. Hvem er vel så gammeldags, at han tror på noget i retning af det absolutte? Ud med ham, han er et mosefund, et levn fra oldtiden!

*

Alt dette er, som I kan høre, et kort sammentrag af den udvikling eller det skred, der i løbet af et par generationer har fjernet grundvolden under det enkelte menneske og under samfundet. Grundvolden er det *absolutte* – hvor der ikke findes noget absolut, er der intet at bygge på.

Lovgivningen er gennemtrængt af denne tankegang med meget triste konsekvenser. Samfundet er sygt til døden, men de mest skyldige griner og er fulde af forløren optimisme.

I dag er uægteskabeligt samliv det almindelige. Antallet af skilsmisser er stort, og vort land har verdens højeste selvmordsprocent. Volden øges fra dag til dag. Forbrydernes antal er så stort, at man har afkriminaliseret småforbrydelser

– der er jo intet absolut bud, der hedder: »Du må ikke stjæle!« og mennesket er ikke ansvarligt for sine uoverlagte indskydelser!

Vort land bærer måske et større ansvar og en større skyld end de andre nationer i den vestlige civilisationskreds, thi vi har haft *Søren Kierkegaard*, og han forkyndte for snart 150 år siden, at sådan ville det gå, hvis man forlod det absolutte – men ham er der næsten ingen, der har taget alvorligt.

Næ, *Karl Marx* og *Freud* og alle de såkaldte *humanister* har man lyttet til, thi de er så kærlige, at de godkender synden i alle dens former.

I min ungdom var det ikke kommet så langt, men tilløbene til denne udvikling var allerede da tydelige. I dag har relativismen besejret det absolutte overalt – det er jeres svære situation, som I ikke kan unddrage jer, fordi den møder jer overalt.

Men I er verdens lys og jordens salt! I kender Den Absolutte og Det Absolutte, thi I kender Gud og hans ord. Der vil blive løbet storm imod jer, og I vil komme til at kæmpe for jeres tro. Man vil håne jer og le ad jer. Den tid kan komme, da I vil blive forfulgt. I må ikke regne med, at I kan komme nemt gennem livet, hvis I vil stå på Sandhedens side og være helliget sandheden, Guds ord. Mange døre vil blive lukket for næsen af jer, hvis I holder fast ved Det Absolutte. I verden får I trængsel under den ene eller anden form, men vær frimodige, Jesus har overvundet verden. Populære bliver I ikke, men I bliver stærke i Herren. Her kan *Kaj Munks* eksempel måske være jer til hjælp. Han gav alt for Danmarks rige. I giver jer selv til Herren og hans rige, rede til også at give alt derfor.

Så vil tidsånden med al dens løgn forgæves løbe storm imod jer. Så tjener I *Guds frelsesplan* i jeres slægtled. I tjener også *Danmark*. Elsker I vort land, så tjen det ved at gøre Guds vilje! Nogle vil blive vakt ved jeres eksempel og blive vundet for Herren.

Al frygt forsvinder fra jeres indre; den fuldkomne glæde fylder jer! De evige ting vil allerede fra jeres ungdom være virkelige for jer. I vil kunne sige Gud tak for alle ting i vor Herres Jesu Kristi navn, og I vil altid rose jer af ham og i ham. Men I vil aldrig opleve jer selv som nogle gevaldige karle. I vor Herres Jesu nærhed føler ingen sig stor. Men enhver føler sig fri til at følge ham og syng:

*Jeg vil dig tilbede med hjerte og mund
og følge dig efter
med lovsang stund for stund!*

Hver gang jeg tænker på jer, må jeg

takke Gud og bede for jer, at vor Herre Jesus Kristus må vinde skikkelse i jer, og I blive rodfæstede og grundfæstede i sandheden, den Absolutte – det gør jeg med megen glæde!

*

Hvordan bliver *fremtiden*? Det spørgsmål beskæftiger I jer naturligvis med.

Demokratiet vil næppe kunne bestå, thi det forudsætter, at alle borgerne stort set er enige om, at noget er absolut. Da *Nietzsche* for præcis hundrede år siden, i 1886, proklamerede, at Gud er død, fordi troen på ham ikke længere kan opretholdes, og da det viste sig, at det store flertal i vor civilisationskreds i praksis fulgte ham heri, da begyndte grundlaget at skride – de 10 bud forsvandt ud af den almindelige bevidsthed – og det, som Skriften kalder *lovløshedens hemmelighed*, fik hidtil uanede muligheder for at gennemsyre samfundet.

Hvis denne udvikling fortsætter endnu en generation, vil samfundet ikke kunne bestå. Lov og orden vil blive opløst indefra, samfundets institutioner vil bryde sammen, og alt ende i kaos.

Der er nogle, der ønsker denne udvikling og arbejder for at fremme den. Deres store læremester er *Lenin*. Han ville omskabe samfundet fra grunden af og var (for atter at citere Nietzsche) behersket af en sådan *vilje til magt*, at han uden skrupler og moralske betænkeligheder fejede enhver modstand til side og indførte den totale *terror* som et hovedinstrument i sin politik og magtudfoldelse.

Han var den første af dette århundredes uhyggelige magtudøvere, for hvem intet var absolut uden deres egen vilje til magt. *Stalin* var endnu uhyggeligere. I Tyskland kom *Hitler*. De udryddede med koldt blod millioner af mennesker udelukkende af hensyn til deres egen absolutte vilje til magten, alt imedens de lovede deres folk, at de var ifærd med at skabe paradiset på jord. Siden dem er der opstået en mængde lignende gangstere rundt om på jorden, mænd for hvem intet er helligt uden deres eget begær efter magten.

Demokratiet har ingen mulighed for at hindre dem, når det lader sig opløse indefra, fordi det har opgivet Guds-frygten og de 10 bud. Det vil tværtimod bane vejen for dem, thi når lovløsheden har opløst samfundet, vil det være let for en stærk mand med en ubegrænset vilje til magten at træde frem og uden større modstand underlægge sig alt.

Vi er kort sagt stærkt på vej til direkte antikristelige tilstande; det er den fremtid, der tegner sig foran jer og os alle.

Hvor hurtigt det vil gå, vover jeg ikke

at udtale mig om. Det ser i øjeblikket ud til, at det vil gå meget hurtigt, men ingen kan udgrunde Guds domme og Guds vilje, så at han kan sige: »Jeg ved besked derom!« Det er altså et mørkt perspektiv, der tegner sig for jer. Det vil ingen kristen imidlertid sige ja til. Hans livsmål er jo ikke dennesidigt, men hinsidigt; han ønsker at tjene Guds frelsesplan i sit slægtled, og han ved, at Gud en dag vil sammenfatte alt i Kristus; derfor ser han hen til Kristi komme som opfyldelsen af hele Guds frelsesplan, og når natten er meget mørk, er der ikke langt til morgenstjernens opgang.

*

Har det danske folk en plads i Guds frelsesråd? Ja, nationerne er ikke tilfældige ligegyldigheder, men er bestemte af

Gud; hver nation har en opgave og et dermed forbundet ansvar. Også her gælder det, at hvem meget er betroet, af ham skal der kræves meget.

Jeg kender ikke præcis vort folks plads, bestemmelse og ansvar i Guds råd, men det forekommer mig, at meget blev os betroet, og at meget vil blive krævet af os. Når vort folk er gået i spidsen for fordærv og opløsning, er det derfor et alvorligt opgør, der ligger forude og venter os som nation.

Gud har endnu ikke givet det danske folk uigenkaldeligt hen og endnu ikke ladet dommen ramme det; det er blandt andre I et vidnesbyrd om; var I og andre hellige unge der ikke, ville det være et tegn på, at nu udtager Gud ikke flere af dette folk, men giver det hen. Jeres generation er måske den sidste inden Kristi komme.

Tjen derfor Herren, så længe det hedder i dag. Der kommer en nat, da ingen kan arbejde. Skal I igennem den nat, vil Gud føre jer sejrende igennem den. Øv jer i den skjulte tjeneste i lønkammeret, thi den, der er øvet deri, kender kraftkilderne. Øv jer ligeledes i korsets ord og i daglig efterfølgelse. Øv jer i at tænke Guds tanker og kende Guds vilje. Og glæd jer over, at han, der har begyndt sin gode gerning i jer, vil fuldføre den indtil sin egen dag. Han, som har kaldet jer, han vil også gøre det.

*

Det blev en lang tale. Den blev ikke holdt. Nu hører I den alligevel! Jeg glæder mig meget til at være mere sammen med jer alle.

Jeg fordømmer dig heller ikke

Tidligt om morgenen vendte Jesus tilbage til helligdommen, og alt folket kom til ham, og han satte sig og lærte dem (Johs. 8,2). Således begynder beretningen om den kvinde, der var grebet i hor på fersk gerning. Herren var tidligt på færde; han havde tilbragt natten på Oliebjerget, næppe sovet meget, men været i bøn, og nu tidligt på dagen kom han, der er selve Livet og fra hvem alle Livets kilder flyder, til helligdommen med hele Livets fylde.

Så satte han sig og lærte dem. Der står intet om, hvad han lærte dem. Det behøves ikke; vi ved jo, at han selv var hovedemnet for undervisningen. Lærte de ham at kende, da havde de forstået hans undervisning og lært alt, hvad de skulle. Han underviste ikke i diverse sandheder, men i Sandheden, og det er ham selv. Undervisningen var ikke begrænset til, hvad de hørte, men bestod også i, hvad de så. Han var selv, hvad han lærte; derfor lærte de lige så meget af, hvad de så ham gøre, som af, hvad de hørte ham sige. Dermed adskilte han sig fra alle andre lærere. Og derfor oplevede de, at hans ord ikke blot talte om Ånd og liv, men var Ånd og liv, fordi hele hans tilværelse var Ånd og liv, så der ikke opstod noget svælg imellem hvad han sagde og hvad han selv gjorde.

Han beklædte ikke noget officielt lærerembede og besad ikke nogen officiel lærertitel, men det gjorde de lærere, der nu kom. Det var de *skriftilærte* og *farisæerne*. Her var de etablerede, anerkendte lærere med den rigtige uddannelse! De var hans argeste fjender, skønt Skriften, som de studerede på det nøjeste, peger på ham og leder til ham. De står til alle tider som

advarende eksempler for dem, der (som vi) gerne vil ransage Skrifterne, at vi ikke (som de) ender i et åndeligt hovmod over, at vi ved så meget, og dermed bliver Herrens modstandere.

De kommer med en kvinde, som var grebet i hor, og stiller hende frem i midten. Der står hun da, afsløret, fortvivlet og dødsens angst – hun skal jo stenes om et øjeblik! Men de anvender hende som et middel i deres rænkespil imod Herren. De har afsløret hende, men aner ikke, at de først og fremmest har afsløret sig selv. Her bliver det klart for alle, at de er hjerteløse, onde, fordærvede mænd. De har ikke den ringeste medlidenhed med den fortvivlede kvinde – hun er en synderinde! – de forsvarer Guds hellige vrede! – ja, det mener de og er i deres inderste urokkeligt forvissede om. Der findes en skriftlærdom, der ikke blot gør hovmodig, men også kold og hjerteløs, altså umenneskelig!

De siger til ham: »Mester, denne kvinde er grebet på fersk gerning i hor. I loven har Moses befalet os at stene den slags kvinder. Hvad siger nu du?« Dette sagde de for at stille en fælde for ham, så de kunne få noget at anklage ham for. Hvis han sagde: »Sten hende ikke,« kunne de anklage ham for at bryde loven. Sagde han: »Sten hende,« kunne de gøre ham latterlig ved at spørge: »Skal også de, der kun har set på en kvinde og begæret hende, og som du påstår også har bedrevet hor, da også stenes?«

Jesus bøjede sig ned og skrev på jorden med sin finger. Han svarede dem altså ikke. Det gælder ikke om altid at have et

svar på rede hånd, men om at forblive i Gud. Hvad han skrev på jorden, ved vi ikke. Herren handler undertiden hemmelighedsfuldt, og vi mennesker skal ikke have svar på alt, hvad vi gerne vil vide, thi når vor videbegærlighed udspringer af vor nysgerrighed, anstår det sig ikke Herren at afsløre det hemmelighedsfulde for os – det ville ikke være os til virkelig hjælp.

Men de blev ved at presse på, og så rettede han sig op og sagde til dem: »Den af jer, der er syndfri, lad ham være den første, der kaster sten på hende!« Så bøjede han sig igen ned og skrev på jorden. Mere sagde han ikke, thi mere skulle han ikke sige. Men disse ord var så stærkt et lys, at alle de skriftlærde og farisæerne ikke kunne tåle det. Han var Livets lys, og nu strålede det guddommelige lys ind i deres inderste og bragte alt for dagen. Hvis hun havde sagt det samme til dem: »Hvem af jer er uden synd – hvem af jer er skyldfri – du, der er det, kan kaste den første sten på mig!« da havde det kun vakt deres raseri – men da de hørte det *af ham*, ramlede alle deres forsvarsværker sammen og jorden skred under dem. Det var den, der er uden synd, der talte til dem – det var ham, den fuldkomne og rene – han sagde om sig selv: »Jeg er Verdens Lys,« og han var det – det oplevede de i denne stund.

Da de hørte det, gik de bort, den ene efter den anden, de ældste først. Således reddede de deres liv og mistede det derfor. Var de dog blevet hos ham og havde sagt: »Herre, nu ser vi vor synd – tilgiv os!« da havde de vel mistet deres anseelse og dermed deres liv, men dermed også

vundet det, thi da havde han også sagt til dem: »Jeg fordømmer jer ikke!« Så var de blevet optaget i hans samfund og havde omfavnet kvinden og oplevet de benådede synderes herlige fællesskab om skylden og om nåden.

Nu blev Herren alene med kvinden, som stod der i midten – alene med Herren og sin synd! Alene med Herren og sin synd i sin mørkeste time, dømt til døden! Dømt til døden ikke blot af loven, men også af sin egen samvittighed!

Her er ingen undskyldninger mulige, ingen bortforklaringer! Her finder ingen på at fremhæve, at man bortset fra den konkrete synd i øvrigt var et pænt menneske. Her står man straffskyldig for Gud, intet andet!

Da rettede Jesus sig op og sagde til hende: »Kvinde! hvor er de andre? Var der ingen, som fordømte dig?« Hvad han sagde til hende er formuleret som et spørgsmål, ikke fordi Herren ikke kendte svaret, men fordi han sammen med spørgsmålet selv havde tilvejebragt svaret; det var kun på grund af ham, hun kunne svare: »Nej, Herre, ingen!« Et vidunderligt svar – det svar, hun mindst af alt havde ventet, da de greb hende på fersk ger-

ning og slæbte hende hen til ham!

Hvor er anklagerne? Væk, ikke en eneste er blevet tilbage!

Heller ikke jeg!

At de andre ikke kunne fordømme hende var een ting – men dermed var hendes egen samvittighed ikke hørt op med at fordømme hende. I hans lys, som hun kaldte *Herre*, var hendes synd så meget mere frygtelig og skammelig, thi han var fuldkommen ren.

Men da lød det fra ham: »Jeg fordømmer dig heller ikke!« Da – først da – faldt den centnertunge sten fra hendes hjerte, og hun åndede befriet op – han, den eneste, der kunne fordømme hende, fordi han var uden synd, fordømte hende ikke!

Hvor var fordømmelsen da henne? Var den sådan uden videre borte? Nej, han tog den på sig!

Hvor var dødsdommen henne? Loven må da opfyldes, og den kræver dødsstraf over hendes synd. Han tog straffen på sig!

Således blev loven opfyldt til punkt og prikke! Derfor kunne han sige, og derfor kan han sige til enhver synder, der ikke som de skriftlærde og farisæerne går bort fra ham for at redde skindet, men som bli-

ver i hans lys: »Jeg fordømmer dig ikke!«

Nu var hun fri, virkeligt fri, thi når samvittigheden er blevet fri af enhver fordømmelse, da er mennesket virkeligt frit. Sønnen havde frigjort hende, og hun var fuldkommen fri. Da han sagde til hende: »Gå bort, synd fra nu af ikke mere!« oplevede hun derfor ikke hans ord som en mørk formaning med løftet pegefinger, men som en selvfølge: hvordan skulle hun, der nu var fri og glad i samvittigheden, kunne falde for sådan en fristelse en gang til – umuligt! Syndens magt havde han brudt i hendes indre, thi hvor loven ikke hersker, men nåden i dens guddommelige herlighed, har synden mistet sin magt og fristelserne deres tiltrækningskraft. Derfor tør jeg love, at når vi møder hende i den himmelske verden og spørger hende: »Faldt du atter i den synd?« vil hun svare: »Nej, det gjorde jeg ikke, Herren skænkede mig jo den fuldkomne frihed!«

Således er evangeliet Guds kraft til frelse for enhver, der tror. Selv den mest håbløse situation, hvor et menneske som hun selvforskyldt har draget straffen og skammen ned over sig, er ikke håbløs for ham, der blev gjort til synd for os, for at vi i ham skulle være Guds retfærdighed!